

Haşhâşîler: Mit ve Gerçek

DOÇ. DR. HİLMİ DEMİR
HİTİT ÜNİVERSİTESİ İLAHİYAT FAKÜLTESİ

I- Giriş:

Bir grubu ya da cemaati tanımlamak için kullanılan “Haşhâşî” ifâdesi, birçoğumuzun aklına “kim bunlar” sorusunu getirdi. Türkiye’de, iç siyasette yaşanan derin kriz ve kamplaşmalar içinde, akademik ilgiye konu olması gereken bu sorunu tartışmak oldukça zor. Fakat yazılı ve görsel medyada, Oryantalist dilin “doğu despotizmi”ni çağrıştıran, peçeli suikastçılar gösterisi eşliğinde tarihsel gerçekleri yerle bir eden yorumlar havada uçuşmaya başlayınca, bu işin doğrusunu yazmak bizler için elzem hâle geldi.

Galat-ı meşhur bir adlandırma olan “Haşhâşîler”, aslında Ortaçağ Batı dünyasının, Haçlı Savaşları esnasında tanıdıkları Nizari İsmailîler hakkında kulaktan dolma bilgilerle oluşturduğu sahte bir imajdır. Dolayısıyla gündelik politikanın dili ile Or-

yantalizm’in dili arasında, bu önyarğı ve çarpıtılmış gerçeklik bağlamında sıkı bir benzerlik ortaya çıkmıştır. Zira Batı’da üretilen iddialara göre Haşhâşîler; İslâm’ın içinden çıkmış ilk eli kanlı terör örgütüydü. “Gizemli dağın şeyhi” (Vetus de Mountanis), “Haşhaş” denilen uyuşturucuyla esrik ederek yönettiği bu şeytanî örgütün üyelerini, korkusuzca sivil insanların öldürülmesi için kullanıyordu. Hasan Sabbah denilen bu şeyh, sözde suikastçıları, düzenli bir şekilde onlara içirdiği, haşhaştan elde edilen bir iksirle kontrol altında tutuyordu. Sabbah, haşhaşla zihinleri uyuşan müritlerinin “Cennet Bahçesi” adı verilen gizli mekânda, yeryüzünde kurulmuş bu cennetin zevklerini bir süreliğine olsun tatmalarına izin veriyordu. Böylece afyonla uyuşturulan ve zevkle coşturulan bu müritler, bu mutluluğu sonsuza kadar yaşayabilmek için liderlerinin verdiği tehlikeli görevlere gözlerini kırpmadan atılıyorlardı.

II- Oryantalist Tahkiye

Bu bilgileri kim vermişti? İslâm literatüründe Nizari İsmailîler olarak bilinen Hasan Sabbah ve taraftarlarının, Haşhâşî (Haşhaşi ve Haşîşi olarak da söylenir) olarak meşhur olması Ortaçağ Avrupa literatürü sayesinde olmuştur. Haşhaş kelimesinden türetilen ve “Hashashins” olarak isimlendirilen bu yanlış adlandırma, 12. yüzyılın başlarında Ortadoğu’daki bu gizemli tarikatın üyeleriyle ilk olarak temas geçen Haçlılar ve onların yanlarında bulunan Batılı yazarlar sayesinde geniş bir kitleye yayılmıştır. Zaman içinde, Marco Polo’nun kalemiyle zirveye ulaşan Haşhâşî efsâneleri, ihmal-kâr bir etimoloji ile Avrupa dillerine “Haşhaşi”nin karşılığı olan “Assassin” kelimesinin yani “katil, suikastçı” anlamına gelen bir kavramın yerleşmesine yol açmıştır.

Haşhâşî adlandırmasına ve bu bağlamda onlara atfedilen anlatılara “ef-





■ Alamut Kalesi (Temsilî)

sâne” dediğim dikkatli okurların gözünden kaçmayacaktır. Çünkü hem Türkiye’deki ilahiyat alanındaki çok değerli İsmailî uzmanlarının (Muzaffer Tan gibi) ve tarihçilerinin, hem de Londra’da “The Institute of Ismaili Studies”de hocalık yapan Farhad Daftary’nin¹ çalışmalarıyla, Haşhâşîler hakkında yukarıda anlatılanların büyük çoğunluğunun doğru olmadığı kanıtlanmıştır. Artık bilinmektedir ki bu anlatılar; Sünnîlerle Şîilerin mücadelesinden, İsmailîlere karşı önyargılarından ve Avrupalıların Doğu’yu masalsi bir âlem şeklinde algılayışlarından başka bir anlam ifade etmemektedir.

Çarpıtılmış biçimde Haşhâşî olarak adlandırılan İsmailîlerin, 12 yüzyılı aşan uzun ve maceralı bir geçmişi vardır ve bu süre zarfında çok sayıda irili ufaklı gruplara ayrılmışlardır. 8. yüzyılın ortalarında, ayrı bir Şîî topluluğu olarak ortaya çıkmışlar ve tarihte iki kez devlet kurabilmişlerdir;

bunlardan biri Fatimi Halifeliği, diğeri ise Nizari Devleti’dir.

İsmailî hareketi, 1094’te Nizari-ler ve Mustaliler olarak iki büyük kola ayrılmıştır. Nizari-ler İran’da ve Suriye bölgesinde ayrı bir toprağı olan bir devlet kurmayı başarmışlardır. Hatta merkezi Kuzey İran’daki Alamut Dağı’nda bulunan bir kale olan bu toprakları da, Abbasi Halifesi’nin koruyuculuğunu üstlenen, sayıca kendisinden çok daha güçlü olan Selçuklu Türklerine karşı da muhafaza etmişlerdir. Nizari İsmailîleri’nin Batı’da Haşhâşîler olarak tanınmalarının sorumlusu olarak, yukarıda da değinildiği gibi Haçlıları ve onların Katolik vakanüvislerini göstermek yanlış olmayacaktır. Çünkü bu konuda, yakın Sünnî kaynaklar Batılıların Haşhâşî iddialarını desteklememektedir. Aladdin Ata Melik Cüveynî’nin Tarih-i Cihan Güşa² ve Hacı Reşiddin Fazlullah’ın Câmîü’t Tevarih³ adlı eserlerinde Hasan Sabbah ve Bâtınîler’den

bahsedildiği hâlde, onların haşhâşî kullandığı şeklinde bir bilgi yer almamaktadır. Buna karşılık bu eserlerde Bâtınîler ile Selçuklular arasındaki mücadele çok daha gerçekçi ve rasyonel bir çerçevede sunulmaktadır.

Dolayısıyla Marco Polo’nun görmediği bir yer ve topluluk hakkında anlattıkları, oldukça egzotik bir Doğu hikâyesidir.⁴ Marko Polo 1273’de Alamut Kalesi yakınından geçerken burası için; “O, iki dağ arasında bir vadi-ye, dünyadaki her türlü meyve ile dolu normale göre çok büyük ve güzel olan bir bahçeyi duvarla çevirmiştir. Orada her tarafı yaldızlı ve güzel resimlerle süslü eşi görülmemiş en güzel evler ve en güzel saraylar bulunuyordu. İçinden şarap, süt, bal ve su akan kanallar vardı”⁵ demektedir. Oysa Marco Polo bölgeden geçtiği tarihte Alamut Kalesi Moğollar tarafından yerle bir edilmişti. Marco Polo, 1256 yılında fiilî olarak Moğollar tarafından yıkılan Alamut Kalesi hakkında gördüklerini

değil muhtemelen duyduklarını aktarıyordu. Dolayısıyla Marco Polo'nun fantastik bir roman yazarı gibi süslediği ve tahayyülünün esiri olan, "Alamut Kalesi'ndeki cennet bahçesine erkekler giremiyordu. Sadece şeyhin öngördüğü kişiler girebilmekteydi" şeklindeki anlatılarından Haşhâşilerin Cennet Bahçesi doğdu. 1295'de Venedik'e dönen ve Cenevizlilere karşı bir savaşta esir düşen Marco Polo'nun, Cenova zindanlarındaki esareti sırasında hapisshane arkadaşı romancı Pisalı Rustichello'ya bu seyahatnameyi yazdırması da, anlatılar konusundaki kuşkularımızı elbette daha da artırmaktadır.

Ayrıca uyuşturucu bir maddeyi tanımlamak için kullanılan Arapça kökenli haşhaş kelimesinden türetilen ve sonrasında Nizari İsmailileri için kullanılan bu isim, daha doğrusu bu yanlış kullanım, çok geçmeden Avrupa dillerinde yeni bir anlam kazandı ve Haşhaşi (assasin), "katil" kelimesinin karşılığı olarak kullanılmaya başlandı. İslâm kaynaklarında "Karmati", "Bâtınıyye" (Karmatiler ve Bâtıniler) ya da "Talimiyye" olarak bilinen bu tarikat ile haşhaş bağlantısının kurulmasıyla birlikte Hashashins ve Assassins isimleri meşhur oldu. 1123 yılında Halife Al-amir adına zamanın Kahire'deki Fatimî rejimi tarafından çıkarılmış Nizari İsmâilî karşıtı bir risalede Suriyeli Nizariler için iki kez "Hashishiy-ya" deyimi geçtiği İsmail Kaykusuz tarafından iddia edilse de, bunu doğrulayacak kanıtlar yoktur.⁶ Tam aksine Hasan Sabbah'ın sofu, çilekeş ve kanaatkâr bir hayat sürdüğü, Alamut'u zapt ettikten sonra ölümüne kadar kaleden aşağı hiç inmediği, içki içmediği, kimseye de içirmediği ve hatta iki oğlundan birini şarap içtiği için öldürdüğü de rivayet edilmektedir.⁷

Batılılar ise bu efsâneleri Doğu imgesi için oldukça elverişli bulmuş olacaklar ki, Nizari İsmailileri Ortaçağ Avrupası'nda Haşhaşiler ismiyle nam salmışlardır. Özetlemek gerekirse, haşhaş kelimesinden türetilen bu yanlış isim, 12. yüzyılın başlarında Ortadoğu'daki bu gizemli tarikatın üyeleri-

le ilk olarak temasa geçen Haçlılar ve yanlarında gelen Batılı yazarlar sayesinde geniş bir kitleye yayılmıştır. Zaman içinde, Marco Polo'nun kalemiyle zirveye ulaşan Haşhaşi efsâneleri, hiçbir temele dayanmadan oraya buraya çekilmişler ve "Haşhaşi"nin karşılığı olan "Assasin" kelimesi, ihmalkâr bir etimoloji ile Avrupa dillerine "katil, suikastçı" anlamına gelen bir kavram olarak girmiştir.⁸

III. Nizari Teşkilat ve Fedailer

Ortaçağ'da Haşhaşi efsânelerinin doğmasına neden olan bir başka saik ise, Nizari fedailerinin kendilerini "dâvâ" adına kurban etme özellikleridir. Nizari suikastçıların nasıl yetiştirildikleri hâlâ tam olarak bilinmemektedir, fakat onların bu eylemlerini korkusuzca gerçekleştirmeleri ve dâvâ adına kendilerini kurban etmeye hazır oluşları, dönemlerinde büyük bir korku yaratmıştır. Doğal olarak, muhafızlarla korunan dönemin ünlü askerî ve sivil şahsiyetlerinin öldürülmesi ve bu eylemlerin daha çok camilerde ve halkın yoğun olduğu kamusal alanlarda gerçekleştirilmesi, oldukça ses getirmişti. Çünkü bu yöntemin bir amacı da düşmanların içine korku salmaktı. Anlaşılan o ki, Nizari fedailerin bu saldırıları yalnızca Selçuklular ve Sünnî toplumu değil, o dönemde-

ki Haçlıları da çok fazla korkutmuştu. Zira Conrad Marquis de Montferrat gibi Kudüs Kralı'nın da içinde olduğu birçok Haçlılar da bu saldırılardan nasibini almıştı. Bir kişinin yakalanacağı ve katledileceğini bile bile herkesin gözü önünde bu türden bir suikast eylemine gitmesi, o dönemde "ancak uyuşturulmuş bir biçimde gerçekleştirilebilir" diye yorumlanmış olmalıydı.

Oysa bu fedailerin suikastlerinin arkasında, Nizari teşkilatlanmasının ve eğitim faaliyetlerinin oldukça önemli bir yeri vardı. Bâtınî teşkilat, öğretisi, doktrin ve eğitim dikkate alınmadan, Selçuklular için oldukça ciddi bir tehdide dönüşen Hasan Sabbah asla anlaşılmaz ve eylemleri de afyon gibi gerçekçi olmayan nedenlere indirgenemez. Nizari İsmaililerin "Dai" yâni propagandacıları ve örgütlenme biçimlerinde yürüttükleri gizlilikler önemli olsa da, aslında dönemi içinde bilinmeyen sırlar da değildi. Gazali'nin "Fedaihu'l-Bâtınıyye"si ve Nizamülmülk'ün kurduğu Nizamiyye Medresesi ve aldığı önlemler, Bâtınîlerin o kadar büyük bir sır ve gizem içinde olmadıklarını da gösterir. Demek ki Bâtınîlerin Selçuklu Devleti için büyük bir güvenlik tehdidinde dönüşmesi yalnızca onların kurdukları güçlü ve gizemli teşkilat ve eğitim sistemlerinden kaynaklanmaz.

Çünkü bu teşkilat ve öğretisi Moğullarla önemli bir yenilgi aldıysa da Osmanlı Devleti boyunca da varlığını devam ettirmiştir. Fakat aynı öğretisi ve teşkilat Osmanlılar için bu kadar büyük bir tehdit oluşturamamıştır. Bunun gerekçesi elbette Selçuklular ile Osmanlılar arasındaki teşkilat ve kurumsal yapılanmalarda aranmalıdır. Bunun aksine Bâtınî hareketin gizemli ve gizli örgütsel yapıları nedeniyle karşı durulmaz bir güçte olduklarını söylemek oldukça abartılı olacaktır. Çünkü tarihte bir çok gizemli, ezoterik ve gnostik örgüt, inanç ve öğretisi Romalıları ve Persleri de tehdit etmiştir. Selçukluların karşılaştığı bu tehdit onların yanında oldukça hafiftir ve çok kolay atlatılmıştır. İslâm dünyasının aslında gnostik hareketlerle mücadelesi ve bu mücadeledeki kazanımları baş-



■ Hasan Sabbah (Temsilî)

lı başına üzerinde durulması gereken bir konudur.⁹

Bâtınî hareketlerin Selçukluları bu kadar uğraştırmasının asıl nedeni, güçlü merkezî bir idarenin oluşturulamaması ve içeride yaşanan iktidar kavgaları olmuştur. Sultan Melikşah'ın ölümü ile 1092'de Büyük Selçuklu Devleti'nde taht kavgaları başlamıştır. Bâtınîlerin güç kazanmasının etkenlerinden biri de Sultan Melikşah'ın ölümü üzerine patlak veren oğulları ve kardeşleri arasındaki kanlı taht kavgaları sırasında Bâtınîlerin orduya alınmasıdır. Ayrıca Terken Hatun'un devlet işlerine müdahil olması ve Bâtınîlerden yardım alması da unutulmamalıdır. Buna karşılık Selçuklularda başlayan hukuk düzeni, Osmanlıların kurduğu merkezî ve güçlü askerî sistem ve kelam, tasavvuf ve felsefe ile oluşturulan kültür ve eğitim sistemi, Bâtınîliğin etkisini ciddi anlamda zayıflatmıştır. Hasan Sabbah olayını tarihsel gerçeklikler içinde realist ve rasyonalist bir biçimde ele alınmak yerine, bir takım efsânevi imgelere büründürülerek kara propaganda ile geçiştirmek ve akademik ilgileri gündelik politik dile teslim etmek, yalnızca geçmişini değil geleceği de kurmanıza engel olacaktır.

IV. İslamofobia ve İslamcı Terör

Edward FitzGerald'ın, Ömer Hayyam'ın rubailerini İngilizce'ye çevirdiği eserin giriş bölümünü okuyanlar, "Üç okul arkadaşının öyküsü"nü anımsayacaklardır. Öyküde, İranlı gökbilimci-şair Ömer Hayyam ile Selçuklu veziri Nizamülmülk ve sözde "Haşâşi Örgütü"nü kurucusu Hasan Sabbah arasında bağlantıyı hatırlayacaklardır. Tarihî gerçeklerle hiçbir ilgisi bulunmayan bu uydurma senaryo, Amin Maalouf'un etkileyici üslubuyla kaleme aldığı "Semerkant" romanında yeniden hayat bulmuş ve meşhur olmuştur. Nişaburlu Ömer ile Kum kentinden Hasan'ı bir handa buluşturan Maalouf, Batılıların gözüyle bir Hasan Sabbah resmi çizer. Fakat aynı Amin Maalouf, "Arapların Gözünden Haçlı Seferleri" adlı çalışmasında haşâşla ve sahte cennetle müritlerini uyuşturup ölüme gönderen Hasan Sabbah portresinin tartışmalı bir anlatı olduğunu altını çizer.¹⁰

Köklerini, Sünnîlerle Şîilerin mücadelesinden, İsmailîlere karşı önyargılarından ve Avrupalıların Doğu'yu masalsi bir âlem şeklinde algılayış-

larından alan Haşâşi efsâneleri, eski çağlar boyunca sürekli ve sistematik olarak değişikliğe uğramıştır. Söz konusu çarpıtılmış efsâneler, ciddi Batılı araştırmacılar tarafından bile, bu esrarengiz Doğu toplumunun faaliyetlerini anlatmak için kaynak olarak kullanılmıştır. Her ne kadar yer yer akademik çalışmalarda bu efsânelerin gerçeklikle ilgisi olmadığı yazılsa da, özellikle popüler kültürde, romanlarda yaşatılan bu efsâneler, halk nazarında daha kabul edilir görülmüştür. Özellikle 13. yüzyılın meşhur gezgini Marco Polo adıyla en popüler hâline ulaşan, çarpıtılmış Haşâşi efsâneleri 20. yüzyılda yerini İslamofobia'ye bırakmıştır.

Oryantalist çalışmalarda İsmailîlik Batılı araştırmaların oldukça dikkatini çeken bir husus olmuştur. Bernard Lewis tarafından İslâm'ın terörizm ile bağdaştırılması için kullanılmıştır. Şöyle ki, Bernard Lewis 1940'da "The Origins of Ismailism: A Study of the Historical Background of the Fatimid Caliphate" adlı doktorasını "School of Oriental and African Studies, University of London"da tamamladı. Bu tezde Hasan Sabbah ve Haşâşilerle ilgili görüşleri doğrulayacak bilgilere yer vermedi. Fakat 1967'de "The Assassins A radical Sect in Islam" adlı eserini yayımlayarak, Ortaçağ Avrupası'ndaki tezlere oldukça önemli bir destek sağladı. Kitabın alt başlığı için seçtiği "İslâm'da Radikal Bir Mezhep" adlandırması da oldukça çarpıcıydı. 1967 Altı Gün Savaşı ve 1964'de kurulan Filistin Kurtuluş Örgütü gibi, o günün meseleleri hatırlanırsa, aslında bu başlığın hiç de boşuna atılmadığı daha iyi anlaşılır. Bir diğer okuma ile metnin demek istediği şey, eli kanlı terörün İslâm'da tarihi bir geçmişi olduğunun hâfizalara kazınmasıdır. Lewis adeta İslâm'ı terörle suçlamak için önemli bir koz kazanmış gibidir. Zira, tarihte aslında bildiğimiz anlamda ilk terörist faaliyet, 1920'de kurulan ve İbranice "savunma" anlamına gelen Haganah örgütü tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu terör örgütü İsrail'in kurulmasında aktif rol oynamıştı ve ismini de şu anki İsrail ordusuna vermişti. Bugünkü İsrail ordusunun resmi adı "Zeva Haganah Le-Yisrael" (İsrail Savunma Kuvvetleri)'dir. Anlaşılıyor ki, ilk çevirisi 1995 yılında İslamcı bilinen Sebil yayınları tarafından yapılan Bernard Lewis'in "Haşâşiler: Ortaçağ İslâm Dünyasında Terörizm ve Siyaset" adlı kitabı, aslında Filistin mücadelesine yö-



nelik ilk psikolojik harekâtın önemli bir eseriymiş. Yahudi tezlerini desteklemek için piyasaya sürülen bu iddianın, bugün Türk siyaseti tarafından da dilendiriliyor olması, bunun başarılığının önemli bir göstergesi olarak sayılabilir.

Lewis'in 1967'de yazdığı bu eseri 1987'de yeniden gözden geçirerek yayımlamasının da aslında yeni bir hazırlığın aşaması olduğunu bugün daha iyi anlıyoruz. Zira aynı yıl Birleşmiş Milletler'de İsrail temsilcisi olan Benjamin Netanyahu'nun yayıma hazırladığı "Terrorism: How West Can Win" (Terörizm: Batı Nasıl Kazanabilir?) kitabına katkı veren Lewis'in, "Batı'nın Müslüman Ortadoğu'yu istikrarsızlaştırmak ve yeni Siyonist Haçlıların fethine açmak için, İsmailî Haşâşilerin modern bir muadilini yaratmak gerektiğini savunması" hiç de tesadüf olamaz. Çünkü Bernard Lewis 1990 yılında yazdığı bir makalede İslâm ve Batı arasında amansız bir kültür ve medeniyet mücadelesi olduğunu konumlandırmaya çalışır.¹¹ Anlaşıyor ki, Huntington'un "Medeniyetler Çatışması" tezi Lewis'in "Cehaletler Çatışması" tezine çok şey borçludur. Bugün bakıldığında doğal olarak Lewis'in aslında 1967'de Haşâşilerle çizdiği resmin yalnızca İslâm içindeki bir mezhebe âit olmadığı gözüküyor.



Maalesef bu resim daha sonra 11 Eylül saldırıları ile “Terörist İslâm” algısının yaratılmasında oldukça elverişli bir malzeme olarak kullanılacaktır.

Batı, Lewis’in tavsiyesini hemen izleyerek tarihte kurguladıkları Haşîşilerin modern bir versiyonunu yarattı: “CIA Veri Tabanı” ya da bilinen Arapça ismiyle “El Kaide”. Bush Doktrini’nin ve Medeniyetler Çatışması tezinin önemli bir kuramcısı olan¹² Lewis’in Haşhâşîler ile söylemek istediği aslında bu gün karşılaştığımız İslâmci terörist imgesinin tarihsel köklerini gösterme çabasından başka bir şey değildir. Ne yazık ki, Türkiye’de iç siyaset içinde kullanılan ya da birileri tarafından kullanılan bu iddia, Batı içinde İslâm’ın terörle ne kadar içli dışlı bir din olduğunu gösteren ve İslamofobia’nın önemli bir dayanağını oluşturan bir iddiadır. Batı için Haşhâşîler/Assassin bugün el-Kaide ve sıklıkla da İslâm’ın aslında terörizme destek veren bir din olduğunu göstermek için kullanılan bir terim olmuştur.¹³ Bugün biz birbirimizi “Haşhâşi” diye yaftalamaya başladığımızda bunun Batı’nın İslâm algısı içinde karşılığı şudur: Biz size zaten İslâm’ın bir terör dini olduğunu söylemiyor muyduk? İşte kanıtı İslâm’ın en ilımlıları bile içlerinde bir el-Kaide barındırmaktadır.

VI. Sonuç

İslâm düşüncesinde Batinî hareketlerin yenilgiye uğratılmasında, İs-

lâm düşüncesinin entelektüel karakterinin ve bu karakterin oluşumunda İslâm kelamının ve Hanefî-Matürîdî geleneğinin payı da göz ardı edilmemelidir. Sonuç olarak İslâm dünyasında yayılma gösteren gnostik ve Batınî akımların ağır yenilgiye uğramaları yalnızca iktidarların onlara karşı aldıkları askerî ve idarî önlemlerle izah edilemez. Bu yenilginin asıl sebebi kültürelidir. Nitekim rasyonel olduğu kadar hayata karşı da olumlu yaklaşan bir İslâm kültürünün inşa edilmiş olması, fikrî ve ideolojik bünyelerinde bu niteliklere sahip olmayan Batınî ve gnostik akımlar için asıl ölümcül darbeyi vuran temel etken olmuştur. Felsefe ve bilgi üreten, edebî bir zevke sahip bu yeni kültür özellikle münevver çevrelerin zihin dünyalarına hitap edebilmişti ki, bu gnostik ve Batınî akımlarda olmayan bir şeydi. Hem akla hem de edebî zevklere hitap ederek toplumsal bir ortak aklın inşasının başarılmış olması İslâm dünyasında Batınî hareketlerin de sonunu hazırlamıştır.¹⁴ Bugün Türk entelektüalizmi maalesef Batınî düşüncüyü geleneksel Kelamî aklın objektif ve realist bir biçimde ele aldığı düşünce derinliğinden çok uzak olduğunu bir kez daha göstermiştir.

Doğrusu bu konu özellikle tarihçiler ve ilahiyatçılar açısından çok da bilinmeyen bir husus olmamasına hatta Diyanet İşleri Başkanlığı’nın İslam Ansiklopedisi’ndeki “Haşîşi” maddesinden bile öğrenilebilecek bir mesele olmasına rağmen nasıl olup da Sa-

yın Başbakanımızın metnine yazılmasına göz yumulmuştur, bunu da anlamak mümkün değildir. Çünkü Haşhâşîler hakkında Batı’da yayılan hikâyeler yalnızca tarihen yanlış bir bilgi meselesi değildir. Bu mesele aynı zamanda Batı Oryantalizmi’nin İslâm algısını yansıtmaktadır ve çoğu kez İslamofobia’yı desteklemek için kullanılmaktadır. Medeniyetler arası çatışma tezine karşı diyalogu önceleyen bir Türkiye kendi içinde Haşhâşi yaratmakla çatışma tezine ve İslamofobia’ya destek sağlamış olmayacak mıdır?

Dipnotlar

- 1 Farhad Daftary’nin “Alamut Efsânesi” adlı eserine başvurulabilir.
- 2 Alaaddin Ata Melik Cüveynî; Tarih-i Cihan Gûşa, çev.: Mürsel Öztürk, Ankara, 1998.
- 3 Reşîdî’-d-Din Fazlullah; Selçuklu Devleti Câmîü’t Tevârih, Terc.: Erkan Göksoy - H. Hüseyin Güneş, İstanbul, 2010.
- 4 Makro Polo; Dünyanın Hikaye Edilişi, Harikalar Kitabı I-II, Çev.: Isık Ergüden, İstanbul, 2003, s.119.
- 5 Marco Polo; a.g.e., Harikalar Kitabı I, s.119.
- 6 İsmail Kaykusuz; Nizari İsmâîlî Devletinin Kurucusu Hasan Sabbah ve Alamut, Öğretisi, Tarihi, Felsefesi, İstanbul, Kasım 2004, s.30.
- 7 Ayşe Atıcı; Büyük Selçuklu İmparatorluğu’nda Batınî Hareketler (Hasan Sabbah ile İlk Halefleri ve İran Nizari İsmâîlîleri) (1090-1157), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2005, s.104.- Alaaddin Ata Melik Cüveynî; a.g.e., s.537.
- 8 Bu konuda İsmaili Uzmanı Farhad Daftary’nin “Alamut Efsânesi” adlı eserine başvurulabilir.
- 9 Hilmi Demir; Mit Kozmos ve Akıl -Zerdüştlük, Maniheizm, Hristiyan Gnostikler ve İslâm-, Sarkaç Yayınları, Ankara, 2011.
- 10 Amin Maalouf; Arapların Gözünden Haçlı Seferleri, Çev.: Ali Berktaş, İstanbul, 2013, s.101 vd.
- 11 Edward Said; “The Clash of Ignorance”, Ed.: Michelle Webber-Kate Bezanson, Rethinking Society in the 21st Century: Critical Readings in Sociology, Canadian Scholars’ Press Inc., Canada, 2008, s.333.
- 12 <http://www.theguardian.com/commentisfree/2006/may/02/thehistoryman>.
- 13 http://intelwire.egoplex.com/2004_10_12_exclusives.html.
<http://terrorism.about.com/od/originhistory/a/AlQaedaAssassin.htm>.
<http://www.bbc.co.uk/news/uk-13191959>.
<http://cjc.delaware.gov/terrorism/history.shtml>.
- 14 Hilmi Demir; a.g.e., ss.52-66.